

Habitat II'ye Doğru

Hazırlık Komitesi Üçüncü Toplantısı

Habitat II Konferansı Hazırlık Komitesi'nin Konferans öncesindeki son toplantısı 5-16 Şubat 1996 tarihleri arasında New York'ta, Birleşmiş Milletler (BM) Genel Merkezi'nde yapıldı. BM Genel Sekreteri Dr. Butros Gali açış konuşmasında, Habitat II'nin, Rio'da yapılan Yeryüzü Zirvesi ile başlayan küresel konferanslar dizisini tamamladığını ve yüzyılın son zirvesi olduğunu söyledi. Gali, Habitat II'nin yalnız sorunları dile getirmeyeceğini, çözümler sağlayarak, gelecek yüzyılda sürdürülebilir insan yerleşimlerinin bir istisna değil kural olmasına yol açacağını vurguladı. Hazırlık Komitesi Toplantısı'nda delegelerin önündeki temel görev Habitat Gündemi, yani eylem planı ile ilkeler ve taahhütler üzerinde görüşmeler yürütmektir. Habitat Gündemi'ne değinen Gali, "İstanbul'a bütün ülkelerin üzerinde anlaşacağı ve bütün kentlerin uygulayabileceği, gerçekçi ve ulaşılabilir hedefler içeren, canlı bir belge götürmeliyiz" dedi.

Habitat II Genel Sekreteri Dr. Wally N'Dow da konuşmasında, Konferans'ın nihai amacının, BM Sözleşmesi'nin bütün insanlar için daha özgür ve daha iyi bir yaşam sağlama vadini gelecek yüzyılda gerçekleştirmek olduğunu belirtti. Dünyanın bir yol ayrımında olduğuna değinen Dr. N'Dow, insanlığı eşi görülmemiş vaatlerin ya da felaketlerin beklediğini söyledi.

Habitat Gündemi

Toplantıya katılanları Habitat Gündemi üzerindeki zorlu görüşmeler bekliyordu. Bu görevin zorluğuna karşın, zamanın kısıtlı olması nedeniyle, Genel Kurul iki çalışma grubuna, bu gruplar da kendi içlerinde daha küçük alt gruplara ayrıldılar. Her grup Habitat Gündemi'nin ayrı bir bölümü üzerinde görüşmeler yürüttü. Gene de görüşmeler oldukça yavaş ilerledi. Toplantının ikinci haftası başladığında, gö-

rüşmelerin çıkmaza girdiği görüşü yaygındı. İstanbul Konferansı öncesinde Habitat Gündemi'nin önemli bir bölümü üzerinde anlaşmaya varılamayacağı, bazı bölümlerin ise hiç ele alınmayabileceği düşünülüyordu.

Bir ölçüde, görüşmeler BM'deki mali krizden etkilendi. Mali kaynak ve personel yetersizliği nedeniyle, gece ve hafta sonu oturumlarında eşanlı çeviri hizmeti sağlanamıyor, görüşmelerin yavaş ilerlemesinin olumsuzluğu, çalışma süresini artırarak giderilemiyordu. Buna karşın, Hazırlık Komitesi yoğun bir çalışmayla, birçok katılımcının İstanbul Konferansı sonrasının en önemli konuları arasında gördüğü konut hakkı ve uluslararası yardım gibi sorunlara çözüm getirmeye çalıştı.

Hazırlık Komitesi toplantısı 16 Şubat'ta sona erdiğinde, üzerinde görüşülen metinlerde çok az anlaşmazlık noktasının kaldığı görüldü. Ama, bazı tartışmalı konular İstanbul Konferansı'na ertelendi. Bunlar arasında, sürekli büyüme ile sürdürülebilir kalkınma ilişkisi, yeterli konut hakkı, Konferans sonrasında uygulamayı hangi kurumun izleyeceği gibi konular yer alıyordu. Habitat Gündemi'nin tümü toplantıda

ele alınmamakla birlikte, metnin büyük ölçüde iyileştirildiği genellikle kabul ediliyordu.

"Ortaklık"

Habitat II'nin en önemli yanlarından biri de "ortaklık" kavramıdır. Gerçekten, kentleşme, barınma ve altyapı gibi konularda ortaklar çok önemli katkıda bulunabilir. Genel Sekreter Gali açış konuşmasında, başta yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları (STK'lar) olmak üzere, tüm ortaklara Konferans'ta görüşlerini dile getirme olanağı sağlanmasından övgüyle söz etti. Ortaklık kavramı BM sistemi için çok yeni bir olgu olduğundan, toplantının ilk haftasında bazı ülkelerin, tartışılan metinler üzerinde yazılı değişiklik önerileri verme konusunda yerel yönetimler ile STK'lara kısıtlama getirmek istemesine şaşmamak gerekir. Bu girişim ortaklarda düş kırıklığına neden oldu. Daha sonra bu tutum bir ölçüde yumuşatıldı ve yerel yönetimler ile STK'ların ülke delegasyonları aracılığıyla yazılı değişiklik önerisi ve rebilmelerine olanak tanındı.

Habitat II'nin Tarihçesi

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat II), 1976'da Vancouver'de düzenlenen ilk Habitat Konferansı'nın 20. yıldönümünde toplanacak. Habitat I, 1972 Stokholm BM İnsan Çevresi Konferansı'nın bir ürünüydü. Stokholm Toplantısı uluslararası çevre sorunlarına ilişkin, Habitat I'in amacı konut, barınma, alt yapı, ulaşım gibi yerel çevre sorunlarını tartışmaktı. Benzer biçimde Habitat II'nin çıkış noktası 1992'de Rio'da düzenlenen BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'dır.

Habitat I'in önemli sonuçlarından biri, dönüştürülen 58 üye devletten meydana gelen BM İnsan Yerleşimleri Komisyonu'nu ile Komisyon'un sekreterlik görevini üstlenecek BM İnsan Yerleşimleri Merkezi (Habitat)'nin kurulması olmuştur. Komisyon'un önerisiyle Genel Kurul'un Eylül 1992'deki 47. Birleşimi'nde insan yerleşimlerinin yaşamsal öneme sahip bölgelerarası bir konu olduğu ve Hab-

itat II'nin 1996'da toplanması karara bağlandı. Genel Kurul'un 47/180 sayılı kararında Habitat II'nin amaçları şöyle belirlendi: Uzun vadede, dünyanın her yerinde insan yerleşimleri koşullarının kötüye gidilmesini durdurulması ve son aşamada, insanlara ait yaşayan çevrenin sürdürülebilirlik temelinde iyileştirilmesi yönünde gereken koşulların yaratılması, bunlar için çalışırken, yaşam kaliteleri ve kalkınmaya katılımları, özellikle yoksulları etkileyen dışlanma ve eşitsizlik yüzünden engellerle karşılaşan kadınların ve hassas sosyal grupların gereksinim ve katkılarının göz önünde bulundurulması; genel bir ilke ve vaatler raporunun kabul edilmesi ve buna bağlı olarak gelecek yüzyılın ilk 20 yılında, ulusal ve uluslararası çabalara yol gösterecek bir küresel eylem planının formüle edilmesi. Karar uyarınca Habitat II'nin üstleneceği görevler de şöyle sıralanıyor: Habitat I'de kabul edilmiş olan önerilerin uygulanmasına yönelik hazırlanan politika ve programlardaki eğilimleri gözden geçirmek; 2000 Yılına Kadar Barınma İçin Küresel Strateji'nin orta vadeli bir değerlendirmesini yapmak;

En İyi Uygulamalar

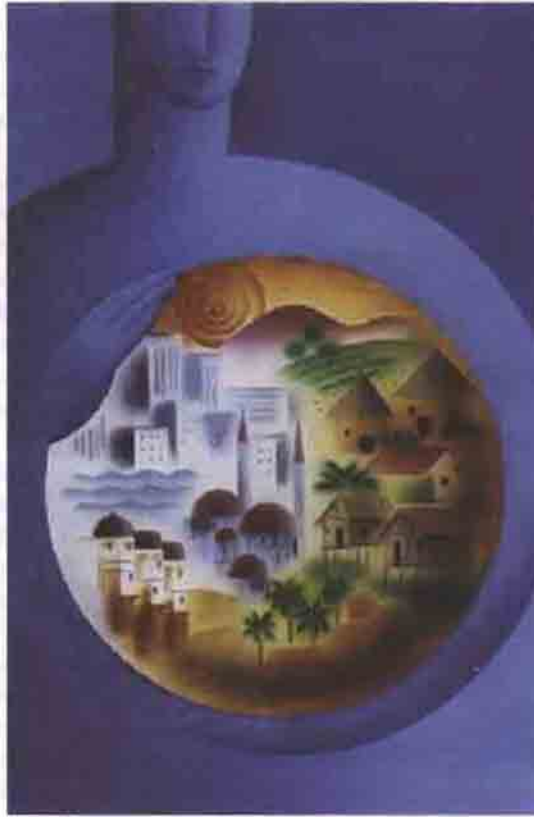
Birçok katılımcıya göre İstanbul Konferansı'nın en somut sonucu, uluslararası topluluğun başarılı deneyimlerini paylaşmasına olanak sağlayacak olan Yaşam Çevresini İyileştiren Küresel En İyi Uygulamalar Girişimi olacaktır. Bu girişimde insan yerleşimleri konusundaki başarılı örnekleri içeren bir veri tabanının oluşturulması, ayrıca İstanbul'da bu konuda bir sergi açılması planlanıyor. Yetmiş beş ülkeden gelen 500'den fazla uygulama arasından seçilen 25 tanesi Kasım 1995'te Dubai'de yapılan En İyi Uygulamalar Konferansı'nda ele alınmış ve sergilenmişti. Hazırlanmakta olan En İyi Uygulamalar Elektronik Kataloğu, kullanıcıların dünyanın dört bir yanındaki uygulamalar konusunda hızlı bir biçimde bilgi edinmelerine olanak sağlayacak. Ayrıca, uygulamacılar İnternet yardımıyla, uygulamalar konusunda görüş alışverişinde bulunabilecekler.

İstanbul Konferansı'nın Tartışılmalı Konuları

Bir dizi konu İstanbul'da tartışmaların odak noktasında yer alacak. Konferans'ın bu konuları ele alış biçimi ve getireceği çözümler, Habitat Gündemi'nin yarattığı siyasal irade ve kararlılığın bir göstergesi olacaktır.

Gündem 21'in insan yerleşimlerine yönelik uygulamalarını değerlendirmek; insan yerleşimlerine bağlı güncel küresel ekonomik ve sosyal eğilimleri değerlendirmek; ulusal ve uluslararası düzeyde gelecekteki eylemler için öneriler hazırlamak.

Habitat II Hazırlık Komitesi Birinci Toplantısı Nisan 1994'te Cenevre'de yapıldı. Katılan delegeler Konferans'ın öncelikli amacının, sosyal gelişme ve ekonomik büyüme için önemli girdiler olarak insan yerleşimlerine ait sorun ve güçlüklerle ilişkin dünya kamuoyunun bilincinin artırılması ve dünya liderlerinin kent, kasaba ve köylerin sağlıklı, güvenli, adil ve sürdürülebilir kılınması yönünde vaatlerde bulunmalarının sağlanması olduğu kararına vardılar. Ulusal düzeydeki amaçlar adı altında, katılan bütün ülkelerin bir ulusal eylem planı tasarlama, karara bağlama ve uygulamaya koyma kararları alındı. Uluslararası düzeydeki amaçlar ise, hazırlık aşamaları sırasında, "İnsan Yerleşimlerinin Durumu"na ilişkin bir rapor ile uluslararası kaynakları harekete geçirecek ve sürdürülebilir insan yerleşimleri

1. Yeterli konut hakkı konusundaki görüşmeler anlaşmayla sonuçlanmamakla birlikte, bu konudaki uzlaşmanın ipuçları New York'ta görüldü. Bazı delegeler konut hakkının, doğrudan Evrensel İnsan Hakları Beyanname'si ve Ekonomik ve Sosyal İlkeler Sözleşmesi'yle ilişkilendirilerek, var olan uluslararası anlaşmalar ve araçlar bağlamında tanımlanabileceği kanısındaydı. Bazıları ise, konut hakkının, genel bildirgelerden bağımsız olarak, kendi

amaçlarının uygulanması ve denetlenmesinde ülkelere yardımcı olacak kurumsal düzenlemeleri öngören, barınma politika ve amaçları üzerinde yeni uluslararası uzlaşmaya dayanan bir ilkeler ve Vaatler Raporu üretilesini öngörmektedir. Katılıma ilişkin olarak, katılımcı ülke hükümetinden, sivil toplum kuruluşları, akademisyenler, profesyoneller, özel sektör, sendikalar, vakıflar, gönüllü kuruluşlar, parlamenterler, cemaat liderleri ve devletin her kademesini kapsayan geniş katılıma dayalı bir ulusal komite oluşturması istenir. Ayrıca ilkeler ve Vaatler Raporu Taslağı ve Küresel Eylem Planı Taslağı'na ilişkin kararlar alınır.

Şubat 1995'te Nairobi'de yapılan Habitat II Hazırlık Komitesi İkinci Toplantısı'nda ise katılımın artırılması, ortaklık, organizasyona ait konular, sivil toplum kuruluşlarının katkısı ve Küresel Eylem Planı Taslağı'na ilişkin görüşme ve uzlaşma çabaları devam etmiştir.

Küyaş Örs

Kaynaklar

"A Brief History of Habitat II", <http://www.ihcd.org/ekages/vol11/110202a.html>.
"A Brief History of the Habitat Conference", <http://www.ihcd.org/ekages/vol11/1101002a.html>.

ayakları üzerinde durması gerektiği görüşündeydi.

2. Sürekli büyüme ve sürdürülebilir kalkınma üzerindeki görüşmeler, geleneksel Kuzey-Güney tartışmasını başlattı. Sürdürülebilir kalkınma Kuzey'de ve Güney'de farklı yorumlanmaktadır. Ciddi mali sorunlar ve yüksek işsizlikle karşı karşıya olan az gelişmiş ülkelerde, daha katı çevre standartlarının kabulünün kalkınmayı sınırlayacağı görüşü yaygındır. Bu nedenle, söz konusu ülkeler "sürdürülebilir kalkınma" teriminin "sürekli büyüme" gereği ile birlikte kullanılmasını savunmaktadır. Kuzey ülkeleri ise, bugünkü aşırı tüketim eğiliminden vazgeçmeyi istememekte ve çevre standartları uğruna yaşam düzeylerine sınırlama getirilmesine karşı çıkmaktadır.

3. Hazırlık Komitesi toplantısının son günlerinde, bundan önceki BM toplantılarında olduğu gibi,

dikkatler gene uluslararası işbirliği üzerinde yoğunlaştı. Rio Konferansı'nda Gündem 21'in uygulanmasının nasıl finanse edileceği konusunda anlaşma sağlanmadığı için, öneriler dünyanın birçok bölgesinde kağıt üzerinde kalmıştı. Habitat Gündemi taslağı gerek bu konuda, gerek Konferans sonrasındaki izlemeye ilişkin pek fazla şey içermiyordu. Hazırlık Komitesi'nin ikinci ve üçüncü toplantıları arasında Habitat Gündemi üzerinde çalışan Gayriresmi Yazım Grubu'nda bu konularda anlaşmaya varılmamıştı. New York'ta da uzlaşma sağlanmaması üzerinde, bu konulardaki görüşmeler İstanbul'a ertelendi. Şimdilik, "herkese yeterli konut" ve "kentleşen dünyada sürdürülebilir insan yerleşimleri"nin finansmanı uluslararası değil, yerel ve ulusal kaynaklara dayanacağı benziyor. İstanbul'daki tartışmaların odağında yer alacak bir diğer konu ise, Konferans sonrasında uygulamanın nasıl ve hangi kurum(lar) tarafından izleneceği.

Özetle, bundan önceki BM Konferansları gibi, 3-14 Haziran 1996 tarihleri arasında İstanbul'da yapılacak olan Habitat II Konferansı'nın da oldukça canlı tartışmalara sahne olacağı söylenebilir.

Gürel Tüzün
Habitat II Koordinatörü